ODGOVORNOST PRODAVCA ZA MATERIJALNE (FIZIČKE) NEDOSTATKE STVARI U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

REZIME: Odgovornost prodavca za materijalne nedostatke stvari je vrlo interesantno pitanje za svakog pojedinca, bez obzira da li je reč o laiku ili pak stručnom licu. Značaj je ogroman budući da je reč o životnom pitanju s kojim se svako susreće u svojoj svakodnevnicu i prema statističkim podacima jedno je od najčešćih postavljenih pitanja na internetu.¹ Reč je o institutu koji je karakterističan za dvostrano obavezujuće ugovore (npr. ugovor o prodaji). Zaštita interesa kako jedne tako i druge strane, odnosno prodavca i kupca, kao nosilaca i prava i obaveza iz obligacionog odnosa, pružena je Zakonom o obligacionim odnosima, kao i Zakonom o zaštiti potrošača. Detaljnija i bliža analiza o zaštiti interesa ugovornih strana, sa naročitim osvrtom na odgovornost poslodavca za materijalne nedostatke stvari biće data u ovom radu.

Ključne reči: odgovornost prodavca za materijalne nedostatke stvari, materijalni недостaci stvari, ugovor o prodaji, prava kupca.

Uvodna razmatranja

Odgovornost poslodavca za materijalne nedostatke stvari je vrlo važno pitanje današnjice, premda svaki čovek u toku dana, a da možda i ne zna, zaključi bar jedan ugovor (konkludentnom radnjom²). Namera kupca (u ve-

* Msr, Asistent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: tanja.praštalo@pravni-fakultet.info

¹ Oko 160.000 rezultata u 0,36 sekundi, naročito u vezi pitanja odgovornost prodavca i prava kupca u slučaju materijalnih nedostataka stvari

² Lat. *facta concludentia*, od *factum*: čin i *concludere*: zaključiti jeste ponašanje ili pak radnja određenog lica iz koje se posredno, sa sigurnošću može izvesti zaključak da navedeno lice izražava svoju volju. To nije neposredno izrečena volja, već način ponašanja ili radnja određenog lica, kao na primer, sedanje u taksi vozilo je čin (ponašanje) kojim određeno lice na posredan način izražava svoju volju da će do mesta odredišta platiti odgovarajuću cenu za pruženu uslugu (vožnju) taksi vozača.

ćini slučaja³) nije samo da poseduje stvar, već i da je koristi, odnosno da ima koristi od nje, te mu je neophodna zaštita koja je obezbeđena institutom – odgovornost prodavca u slučaju materijalnog nedostatka stvari.⁴

Odgovornost poslodavca za materijalne nedostatke stvari, kao i prava kupca regulisana su Zakonom o obligacionim odnosima i to u okviru odredaba koja regulišu ugovor o prodaji, s tim u vezi pravila iz navedenih odredbi se primenjuju na sve dvostrano obavezujuće ugovore, naravno, zavisno od prirode konkretnog ugovora. Pored Zakona o obligacionim odnosima,⁵ prava kupca, kada su u pitanju materijalni nedostaci stvari, regulisana su i Zakonom o zaštiti potrošača⁶ gde se navedeni zakon u odnosu na Zakon o obligacionim odnosima, javlja kao *lex specialis derogat legi generali*.

Istorijski posmatrano, odgovornost za materijalne nedostatke pojavila se u ranim vremenima, ali je tada bila na uopšten način regulisana, što svakako nije za odbaciti budući da su tadašnja pravila i ponašanja uticala na formiranje savremenih zakonodavstava. Zakonom XII tablica je bilo predviđeno da se tužba (*actio de todo agri*) mogla podići ako površina zemljišta navedena u ugovoru ne odgovara viđenoj površini zemljišta. Takođe, kurulski edili su uveli pravilo, na pijacama, da prodavci, na vratu robova i životinja (stoke) moraju obesiti ploču sa pobrojanim manama kako bi kupac bio upoznat sa njima prilikom kupovine. Dakle, može se zaključiti da se trgovina razvila u ranim istorijskim periodima i da je tada bila regulisanim pravilima i ponašanjima koja su se imala poštovati od strane svakog učesnika, a što je naknadno dovelo i do formiranja organizovanog tržišta kakvo je danas i koje je regulisano pozitivnim zakonodavstvom. Vremenom su uspostavljeni strogi mehanizmi donošenjem, a potom i primenom zakona, a koji su se imali poštovati od strane svakog lica koji je želeo da bude učesnik u trgovini. Pored ograničenja

³ Osim npr. kupovine određenih skulptura u nameri posedovanja ukoliko je kupac kolekcionar, ali svakako da ne bi želeo da poseduje oštećenu stvar za koju je platio punu cenu.

⁴ Prema Ognjanović, S., (2010). Obligaciono pravo – posebni deo, Univerzitet Privredna akademija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu: „S obzirom da je ugovor o prodaji dvostrano obavezujući i teretan ugovor, ugovor sa naknadom, to kod ugovora o prodaji (i kod ostalih teretnih ugovora) postoji uzajamna odgovorajuća davanja, uzajmane koristi ugovornika ili ravnoteža uzajamnih davanja, a koja se zaštita ostvaruje sledećim institutima: 1.obaveza zaštite u slučaju evikcije, 2. obaveza zaštite u slučaju fizičkih nedostataka, 3. garancija za ispravno funkcionisanje prodate stvari, 4. zelenaški ugovor, 5. prekomerno oštećenje 6. raskidanje ili izmena ugovora zbog promenjenih okolnosti.

⁵ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93 i *Sl. list SCG*, br. 1/03 - *Ustavna povelja*.

⁶ Zakon o zaštiti potrošača, *Sl. glasnik RS*, br. 62/14, 6/16 - dr. zakon i 44/18 - dr. Zakon.

i uspostavljenih pravila, zakonima se i pruža zaštita svakom licu, odnosno svakom učesniku u trgovini, zavisno od konkretnog slučaja.

Zakonom o obligacionim odnosima je regulisano šta se podrazumeva pod materijalnim nedostatkom stvari, kada navedeni nedostatak postoji, kada prodavac odgovara za iste, kada ne odgovara i druga značajna pitanja o kojima će više i detaljnije biti reči u samom radu.

1. Pojam ugovora o prodaji

Radi lakšeg razumevanja materije neophodno je, ukratko, pojasniti, definisati, odnosno istaći fundamentalne karakteristike ugovora o prodaji, budući da je, a kako je prethodno navedeno, odgovornost prodavca za materijalne nedostatke stvari regulisana u okviru odredaba Zakona o obligacionim odnosima kojim je regulisan i ugovor o prodaji.⁷ Ugovor o prodaji je najvažniji pravni posao putem kojeg se odvija robni promet.⁸ Naime, ugovorom o prodaji obavezuje se prodavac da prenese na kupca pravo svojine na prodatu stvar i da mu je u tu svrhu preda, a kupac se obavezuje da plati cenu u novcu i preuzme stvar.⁹ Predmet ugovora o prodaji može biti i pravo i tada je reč o ugovoru o prodaji prava. Ogromna većina zaključenih ugovora izvršava se poštovanjem njegovih odredaba od strane sukoherenata jer se time postiže svrha pravnog posla, a to je da se određena roba proda za određenu sumu novca.¹⁰

Naš pravni sistem je napustio, kao što je slučaj sa nizom drugih pravnih sistema, tradicionalnu podelu kupoprodaje na građanskopravnu i privrednopravnu (tkz. trgovačku ili kupoprodaju robe).¹¹ Građanskopravnom kupoprodajom se označavala ona kupoprodaja kod koje su oba ugovarača bila fizička lica, ili kada je jedan ugovarač fizičko lice, a drugi privredno društvo.¹²

Ugovor o prodaji je imenovan ugovor, dakle regulisan je Zakonom o obligacionim odnosima, konsesualan je, odnosno dovoljna je saglasnost volja ugovornih strana radi zaključenja ugovora.¹³ Nadalje, ugovor o prodaji je dvostrano obavezujući ugovor premda svaka od ugovornih strana stiče određena

⁷ Zakon o obligacionim odnosima, op.cit, glava VII.

⁸ Popović, V.,(1998). Pravni aspekti docnje kupca, Banja Luka, LDIJ, str. 5.

⁹ Zakon o obligacionim odnosima, op.cit, član 454, stav 1.

¹⁰ Popović, V., op.cit., str. 5.

¹¹ Loza, B., (1977). Obligaciono pravo II – posebni deo, Zenica, NGTP „Dom štampe“, str. 15.

¹² Ibid.

¹³ Osim u određenim zakonom predviđenim situacijama kada je neophodna pismena forma ugovora, odnosno da je ugovor potpisan od strane ugovornih strani ili ovlašćenih punomoćnika i overen kod javnog beležnika, kao što je to propisano Zakonom o prometu nepokretnosti, a sve kako bi zaključen ugovor bio punovažan.

prava i obaveze. Komutativan je, po pravilu, jer su u trenutku njegovog zaključenja poznate prestacije kupca i prodavca.¹⁴ Dakle, tačno se zna ko kome, šta i koliko duguje. Ipak, ugovor o prodaji može biti zaključen i kao aleatorni ugovor, kao npr. kupovina, odnosno prodaja buduće stvari. Ugovor o prodaji je i teretan jer ugovorne strane razmenjuju ugovorne koristi po principu „do ut des“, tj. prodavac preuzima obavezu na činidbu prema kupcu samo zbog toga što se kupac obavezao na odgovarajuću (ekvivalentnu) protivčinidbu prema prodavcu i obrnuto.¹⁵ Vrlo je bitno da su prestacije ekvivalentne kako se ne bi povredilo načelo jednake vrednosti uzajamnih davanja, tu bi se moglo dodati i načelo zabrane stvaranja i iskorišćavanja monopolskog položaja, kao i načelo ravnopravnosti, a sve iz razloga što se za zasnivanje dvostrano obavezujućih ugovora mora voditi računa da se ne povrede navedena načela, jer bi u suprotnom takvi ugovori bili ništavani/rušljivi. Takođe, u pitanju je samostalan ugovor, ugovor sa sporazumno određenom sadržinom ili pak po pristupu, jednostavan je (prost) i ugovor koji može da bude lične ili nelične prirode zavisno da li je ugovor zaključen s obzirom ili bez obzira na lična svojstva ugovornih strana. Dakle, i pored načela autonomije volje, koje je fundamentalno načelo za sve građanskopravne odnose, i koje daje slobodu svakom licu ugovaranja, a koja se ogleda u slobodi odlučivanja određenog lica da li će zaključiti ugovor, s kim će zaključiti ugovor, koje sadržine, izmena, koje forme i naravno prestanka ugovora, ipak je navedena sloboda ograničena, javnim poretком, imperativnim normama, dobrim poslovnim običajima. Da bi ugovor o prodaji bio punovažan, ugovorne strane se moraju dogovoriti o važnim, odnosno bitnim sastojcima ugovora, a to su stvar, odnosno roba ili pravo i cena. Cena može biti i određiva, dakle da nije u ugovoru utvrđen tačan iznos, već se određuje po određenim parametrima.¹⁶ Ukoliko se tačno odredi cena, ona mora biti ozbiljno data i istinita. U pogledu određivanja pojma stvari ne postoji precizna definicija, iako je reč o pojmu koji je svima jasan. Ni rimsko pravo nije dalo definiciju stvari, ali su navodili da su to svakako telesne i bestelesne stvari, odnosno stvari koje su opipljive, kao roba namenjena tržištu i one koje nisu opipljive kao prava (pravo službenosti). Postoji i podela na pokretne i nepokretne stvari, stvari u prometu i van prometa itd. Ipak, najopširnije rečeno, stvar u građanskopravnom smislu je deo materijalne prorode koji se nalazi u ljudskoj vlasti i na kojem postoji pravo svojine ili neko drugo stvarno pravo.

¹⁴ Ognjanović, S., (2010). Obligaciono pravo – posebni deo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 23.

¹⁵ Ognjanović, S., op.cit., str. 22.

¹⁶ Kao npr. na dan isporuke važeće cene na Produktivnoj berzi u Novom Sadu.

1.1. Obaveze prodavca i kupca

Imajući u vidu da ugovor o prodaji stvara prava i obaveze, odnosno uzajamna prava i obaveze ugovornih strana, osnovne obaveze prodavca su predaja stvari kupcu ili pribavljanje prava kupcu i obaveza zaštite kupca u slučaju materijalnih i pravnih nedostataka stvari. Naravno, ukoliko se prodavac obavezao na druge obaveze, dužnost je da iste izvrši, laički rečeno ispoštuje.

Obaveza kupca iz dvostrano obavezujućeg ugovora jeste da isplati cenu i preuzme stvar, odnosno robu. Isplatu cene, kupac može izvršiti pre predaje stvari, odnosno robe, istovremenom predajom stvari ili pak posle izvršene predaje stvari, odnosno robe. Ugovor o prodaji, može se slobodno reći, jeste najvažniji i najčešći imenovani ugovor sa svim svojim različitim modalitetima.¹⁷ On je osnovni pravni instrument razmene dobara.¹⁸ Cilj ovog ugovora je prenos prava raspolaganja, odnosno sticanje svojine na određenoj stvari ili prenos nekog imovinskog prava. Pravo svojine je najvažnije građansko pravo i ono titularu omogućava najpotpunije raspolaganje nekom stvari.¹⁹ To znači da titular ima prava držanja, raspolaganja i korišćenja i deluje prema svima (*erga omnes*).²⁰ Svojina se shvata kao najšira vlast pojedinca nad stvarima. Držanje stvari podrazumeva da titular svojine donosi odluke koje se odnose na neposrednu upotrebu stvari.²¹ Korišćenje stvari ovlašćuje titulara da zahteva prisvajanje novih stvari nastalih iz prethodne produktivne upotrebe predmeta svojine: u realnom obliku (kao što je to neto proizvod) ili nominalnom obliku (kao što je novostvorena vrednost), dok raspolaganje stvarima daje ovlašćenje titularu da otuđi pravo svojine na stvarima u obliku prodaje stvari ili njenog poklona nekom drugom licu.²²

Upravo da bi kupac mogao da ostvari svoja zakonska prava, kupovinom određene stvari, i premda je za tu svojinu platio cenu (novac), neophodno mu

¹⁷ Odredbe kupovine po pregledu i kupovina sa rezervom probanja sadrži Srpski građanski zakonik, opširnije o tome na str. 67 Ognjanović, S. op.cit.

¹⁸ Loza, B. op. cit. str. 18.

¹⁹ Pravo svojine, njeni oblici, sticanje, evidencija i zaštita tog prava (2018, Novembar, 18), Preuzeto sa: <https://www.pravniportal.com/pravo-svojine-njeni-oblici-sticanje-evidencija-zastita-tog-prava/>

²⁰ Jedna od osnovnih razlika između stvarnog prava i obligacionog prava je upravo što su stvarna prava apsolutna prava i deluju prema svima (*erga omnes*), dok obligaciona prava deluje *inter partes*, odnosno između ugovornih strana, s tim u vezi naše pozitivno pravo u odnosu na rečeno, ima izuzetaka kao što su: ugovor u korist trećeg lica, kolektivni ugovori, paulijanska tužba i ugovora o zakupu nepokretnosti.

²¹ Svojina: pravna osnova tržišnih odnosa, (2018, Novembar, 18), Preuzeto sa: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/labmir/Labus%20Osnovi%20ekonomije%20GI-5%20Svojina.pdf>.

²² Ibid.

je pravično omogućiti nesmetano pravo svojine u vidu zaštite od materijalnih i pravnih nedostataka stvari.

Kupac kada kupuje stvar, on je kupuje sa određenom namerom, da li je to namera da određenu stvar lično koristi, ili radi dalje prodaje ili pak sa namerom da je pokloni nekom drugom licu, nije od važnosti, koliko je važna činjenica da ona nema mana, odnosno nedostatka o čemu će više biti reči u narednom poglavlju.

2. Mana ili nedostatak stvari

Primarna obaveza prodavca je da preda prodatu stvar kupcu u ispravnom stanju, zajedno sa njenim pripacima, osim ako šta drugo nije ugovoreno i ne proizlazi iz prirode ugovora. Prodavac je dužan predati stvar kupcu u vreme i na mestu predviđenom ugovorom.²³ Obaveza se smatra izvršenom kada se kupcu uruči stvar ili preda isprava kojom se stvar može preuzeti, premda sa predajom stvari prelazi i rizik u slučaju propasti ili oštećenja stvari. Na osnovu zakonske dužnosti prenosilac je obavezan da obezbedi ne samo mirnu, već i namensku upotrebu.²⁴

Odgovornost za materijalne nedostatke je odgovornost prenosioca koja nastaje zbog toga što stvar nema sva ona svojstva koja je morala imati, odnosno što ima neki materijalni nedostatak (manu).²⁵ Prenosilac (prodavac) će odgovarati sticaocu (kupcu) za materijalne (fizičke) nedostatke stvari pod određenim uslovima, i to ako postoji nedostatak (mana), skrivenost, postojanje mane u trenutku prenosa prava, ako blagovremeno obavesti prodavca.²⁶ Stvar koja se prodaje ne sme da ima takve materijalne nedostatke zbog kojih stvar ne može da se koristi u svrhu zbog koje je kupljena (pribavljena).²⁷ Takođe, važno je napomenuti da kupac nije dužan primiti stvar sa nedostacima, ovlašćen je odbiti ispunjenja koje ima nedostatke.

Prema članu 479 Zakona o obligacionim odnosima, nedostatak stvari postoji: ako stvar nema potrebna svojstva za njenu redovnu upotrebu ili za promet, ako stvar nema potrebna svojstva za naročitu upotrebu za koju je kupac

²³ Zakon o obligacionim odnosima, op.cit. član 479, stav 1.

²⁴ Salma, J., (2007). Obligaciono pravo-šesto izdanje, Novi Sad, Univerzitet u Novom Sadu Pravni fakultet u Novom Sadu, str. 387.

²⁵ Nikolić, Đ.,(2012). Obligaciono pravo – treće ažurirano izdanje. „Projuris“ str. 64.

²⁶ Antić, O., (2008). Obligaciono pravo. Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, JP „Službeni glasnik“, str. 388.

²⁷ Radovanov, A., (2009). Obligaciono pravo – opšti deo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 148.

nabavlja, a koja je bila poznata prodavcu, ili mu je morala biti poznata, ako stvar nema svojstva i odlike koje su izričito ili prećutno ugovorene, odnosno propisane, kad je prodavac predao stvar koja nije saobrazna uzorku ili modelu, osim ako su uzorak ili model pokazani samo radi obaveštenja.

Pored navedenog, pojmom nedostatka se obuhvataju i osobine koje ne utiču na upotrebnu već samo na tržišnu vrednost stvari (npr. pozlaćen, umesto zlatnog prstena, veštačka umesto prirodne kože i sl.).²⁸ Dakle, zakon precizno i jasno definiše kada postoji materijalni nedostatak, iz čega se zaključuje da sve ono što se ne može svrstati u navedene četiri tačke ne smatra se nedostatkom stvari. Takođe, prodavac ne odgovara ukoliko stvar nema potrebna svojstva za njenu redovnu upotrebu ili za promet i ukoliko stvar nema svojstva i odlike koje su izričito ili prećutno ugovorene, odnosno propisane, ako su u času zaključenja ugovora bili poznati kupcu ili mu nisu mogli ostati nepoznati.²⁹

Prodavac odgovara za materijalne nedostatke stvari koje je ona imala u času prelaza rizika na kupca, bez obzira na to da li mu je to bilo poznato, kao i za one materijalne nedostatke koji se pojave posle prelaza rizika na kupca ako su posledica uzroka koji je postojao pre toga.³⁰ Neznatan materijalni nedostatak ne uzima se u obzir.³¹ Smatra se da nisu mogli ostati nepoznati kupcu oni nedostaci koje bi brižljivo lice sa prosečnim znanjem i iskustvom lica istog zanimanja i struke kao kupac moglo lako opaziti pri uobičajenom pregledu stvari.³²

Dakle, analizirajući pažljivo ovu zakonsku odredbu, javljaju se pojedina pitanja. Naime, nesporno je da je brižljivo lice, ono lice koje pristupa određenim radnjama, odnosno poslovima sa povećanom pažnjom. Navodeći u odredbi člana 478 da je u pitanju „brižljivo lice sa prosečnim znanjem i iskustvom lica istog zanimanja i struke kao kupac“ dozvoljavaju se određena odstupanja, koje zakon nije precizirao već je dozvolio slobodnu ocenu sudu zavisno od konkretne situacije.

Imajući u vidu da je jedna od obaveza kupca da stvar pregleda, to je zakonom propisano da ukoliko je pregled stvari izvršen u prisustvu obeju strana, kupac je dužan da svoje primedbe zbog vidljivih nedostataka saopštiti prodavcu odmah, inače gubi pravo koje mu po tom osnovu pripada.³³ Naime,

²⁸ Zakon o obligacionim odnosima, op.cit.član 480 stav 1

²⁹ Radišić, J., (2008).Obligaciono pravo – opšti deo. Beograd, Nomos, str. 153.

³⁰ Ibid, član 478.

³¹ Ibid.

³² Ibid, stav 2.

³³ Ibid, član 481, stav 2.

ovde se otvaraju pojedina pitanja, budući da je u pitanju kompleksna pojava, kao kakva je moć zapažanja određenog lica, kakav mu je vid. Iako zakon dozvoljava odstupanja, ipak nije precizirano u kojoj meri dozvoljava isto, te u skladu sa tim može se zaključiti da svaki pojedinac nema istančano čulo vida, te bez obzira na zakonsku formulaciju „sa prosečnim znanjem i iskustvom lica istog zanimanja i struke kao kupac“ moguće je da dva različita lica budu i sa istim zanimanjem i iskustvom i strukom, ali na primer sa različitom dioptrijom što je i najbitniji parametar. Svakako da na primer hirurzi, profesionalni vozači imaju istančanije čulo vida u odnosu na pravnike i ekonomiste, tako da je zakonska formulacija opravdana, da se neće upoređivati moć zapažanja i istančanost vida hirurga i ekonomiste, već hirurga i hirurga, ekonomiste i ekonomiste, dakle, lica slične ili iste struke zanimanja. Međutim, ono što se ističe ovim primerima je što i između lica sa prosečnim znanjem i iskustvom, kao i strukom, postoji razlika u moći opažanja, odnosno u vidu. S obzirom da se vrlo često susrećemo sa izrazima da je određeno lice „površno ili detaljno“, to je očito da lice za koje se kaže da je „detaljno“ pre će se uočiti neki nedostatak stvari nego ono za koje se kaže da je „površno“. Tako i lice sa tkz. minus (-) dioptrijom pre će uočiti neki nedostatak (jer je u pitanju lice koje na blizinu vidi bolje nego na daljinu) u odnosu na lice sa plus (+) dioptrijom (jer to lice vidi obrnuto bolje, odnosno vidi bolje na daljinu, nego na blizinu). Svakako kupac je dužan da primljenu stvar na uobičajeni način pregleda ili je da na pregled, čim je to prema redovnom toku stvari moguće, i da o vidljivim nedostacima obavesti prodavca u roku od osam dana, a kod ugovora u privredi bez odlaganja, inače gubi pravo koje mu po tom osnovu pripada.³⁴

Kupovina, „u viđenom stanju“, prodavca oslobađa od odgovornosti, a kupac gubi pravo koje mu pripada u vezi sa nedostacima na stvari, ukoliko u vezi sa istima nije obavestio prodavca u roku od 8 dana. Iz obrazloženja Rešenja Apelacionog suda u Nišu³⁵: „Prvostepeni sud je utvrdio da su странке zaključile kupoprodajni ugovor o kupovini balon sale dana 25.08.2013. godine za kupoprodajnu cenu od 20.000,00 evra, s tim da je tuženi isplatio odmah iznos od 5.000,00 evra, a da će ostatak, do određenog iznosa, isplati u jednakim mesečnim ratama. Montiranje i postavljanje balon sale je na kupcu. Tuženi nije isplatio kupoprodajnu cenu u celosti, odnosno iznos od 15.000,00 evra, tako da mu je tužilac uputio opomenu dana 01.07.2014. godine radi isplate preostalog iznosa kupoprodajne cene. Tuženi je podneo protivtužbu kojom traži da se zaključen ugovor raskine i da mu prodavac vrati 5.000,00

³⁴ Ibid, stav 1

³⁵ Rešenje Apelacionog suda u Nišu, Gž 2617/2016 od dana 3.11.2016. godine

evra sa pripadajućom kamatom, jer kupljena stvar ima nedostatak. Ne može se prihvatiti zaključak prvostepenog suda da je tužbeni zahtev neosnovan, a da je protivtužbeni zahtev osnovan. Osnovano se žalbom tužioca ukazuje na propuste prvostepenog suda u pobijanoj presudi. Naime, u konkretnoj situaciji jasno su definisana prava i obaveze stranaka u navedenom ugovoru o kupoprodaji, i s obzirom na sadržinu njegovih odredbi, prvostepeni sud isti nije tumačio shodno odredbama člana 99 ZOO, a u smislu da se on primenjuje kako glasi, tj. nije cenio klauzulu u viđenom stanju“, pravne posledice ove klauzule, pa s obzirom na to da li na strani tužioca postoji odgovornost ili ne i da li je tužen u odgovarajućem roku i na propisan način izvršio prigovor materijalnih nedostataka kupljene stvari, koju je kao takvu preuzeo. Dakle, prvostepeni sud kod odlučivanja, nije imao u vidu da kupovina „po viđenju“ prodavca oslobađa odgovornosti, te da u skladu sa članom 481 ZOO kupac gubi pravo koje mu pripada u vezi sa nedostacima na stvari, kupljenih na navedeni način, ukoliko u vezi istih nije obavestio prodavca u roku od 8 dana.”

Pored vidljivih nedostataka stvari, razlikujemo i nevidljive nedostatke stvari (tkz. skrivene). Nevidljivi nedostatak stvari je onaj koji se nije mogao otkriti uobičajenim pregledom prilikom preuzimanja stvari.³⁶ O navedenom nedostatku, kupac je dužan da obavesti prodavca u roku od 8 dana. U obaveštenju je kupac dužan da pobliže objasni u čemu je nedostatak i da omogućiti prodavcu da stvar pregleda.

Zakon o obligacionim odnosima predviđa i objektivni rok koji iznosi 6 (šest) meseci, kojim je propisano da prodavac neće odgovarati za nedostatke koji se pokažu pošto protekne navedeni rok od predaje stvari, izuzev kad je ugovorom određen duži rok.

Stav suda³⁷ je: „...Kada se materijalni nedostatak stvari ogleda u tome što kupljena nepokretnost nema ugovorenu površinu, kao odliku koja je izričito ugovorena, tada se radi o skrivenom (nevidljivom nedostaku) koji se nije mogao otkriti uobičajenim pregledom te stvari prilikom preuzimanja, pa prodavac ne odgovara za iste pošto protekne 6 meseci od njene predaje“. Iz obrazloženja presude: „...polazeći od pravilno utvrđene činjenice da su tužilja i njen suprug sami angažovali projektanta za svoj stan, koji im je uređivao unutrašnjost istog, da su sami krećili zidove i postavljali podne obloge, prvostepeni sud pravilno zaključuje da njima nije mogla ostati nepoznata površina stana. Međutim, tužilja je ušla u državinu stana 17.03.2011. godine i nije imala primedbi na zapisnik o primopredaji, a tužbu je podnela 14.11.2012.

³⁶ Radovanov, A., op.cit., str. 150

³⁷ Presuda Apelacionog suda u Nišu, Gž 3392/2017 od dana 13.07.2017. godine.

godine, te su se njena prava ugasila. Iako se radi o skrivenom nedostatku, koji se nije mogao otkriti uobičajenim pregledom stvari prilikom preuzimanja, to shodno članu 482, stav 2 ZOO prodavac ne odgovara za nedostatke koji se pokažu pošto protekne 6 (šest) meseci od predaje stvari, izuzev kada je ugovorom predviđen duži rok. S obzirom da je tužilja morala znati za korisnu površinu stana, jer je isti građen uz njen nadzor, a od predaje stana, odnosno njenog ulaska u državinu, do podnošenja tužbe, proteklo je više od 6 meseci, to prodavac ne može biti odgovoran za navedeni nedostatak.“

Stav suda je ispravan ukoliko prodavac nije znao ili mu nije mogao ostati nepoznat nedostatak, jer Zakon o obligacionim odnosima propisuje da kupac neće gubiti pravo sve i kada protekne rok od 6 (šest meseci) i ne obavesti prodavca o nedostatku i to onda kada je za nedostatak prodavac znao ili je morao znati, odnosno da prodavcu nije mogao ostati nedostatak nepoznat.³⁸ Dakle, s obzirom da je teret dokazivanja na tužiocu, odnosno u konkretnom slučaju na tužilji, to je ista trebalo da se pozove na nesavesnost prodavca, odnosno da je tuženi kao projektant, znao ili morao znati da kupljena nepokretnost nema ugovorenu površinu i to u zakonom propisanom roku.

3. Prava kupca

U slučaju da prodavac isporuči manljivu robu, kupac stiče određena prava.³⁹ Ipak, prava kupca su uslovljena. Naime, samo onaj kupac koji je blagovremeno i uredno obavestio prodavca o nedostatku može zahtevati od prodavca da nedostatak ukloni ili da mu preda drugu stvar bez nedostatka (ispunjenje ugovora), zahtevati sniženje cene, izjaviti da raskida ugovor. U svakom od ovih slučajeva kupac ima pravo i na naknadu štete.⁴⁰

Dakle, kupac može zahtevati od prodavca da izvrši opravku stvari⁴¹ ili da preda istu, ili drugu stvar, podrazumeva se bez nedostataka, na ime ispunjenja ugovora. Kako stvar ima nedostatak to je logično da kupac ima pravo i na sniženje cene, svakako da je reč sniženju vrednosti stvari srazmerno nedostatku stvari. Zakonom je i propisano pravo kupca na raskid ugovora, sa jednim uslovom, a to je da prethodno obavesti prodavca o nedostatku i ostavi mu primeren rok za ispunjenje. Međutim, ukoliko se izjasni prodavac, a nakon zaprimljenog obaveštenja, da neće ispuniti ugovor ili nije u mogućnosti, to

³⁸ Ova zakonska formulacija zasnovana je na načelu savesnosti i poštenja.

³⁹ Kapor, V., Anornijević, Z., (1961). Privredno pravo – poslovi robnog prometa. Beograd, Zavod za izdavanje, udžbenika Narodne Republike Srbije, str. 115.

⁴⁰ Ibid, član 488 stav 1 i 2.

⁴¹ Ukoliko na primer je stvar unikat.

se ugovor raskida po samom zakonu. Ipak ga kupac može održati na snazi ako to saopšti prodavcu, bez odlaganja. Kupac nema pravo na raskid ugovora ako je stvar potpuno ili delimično propala ili oštećena zbog obaveze kupca da stvar pregleda, ili ako je potrošen deo stvari pre nego što je otkriven nedostatak, zatim ukoliko je izmenjen deo stvari u toku redovne upotrebe ili ako se radi o neznatnom oštećenju ili izmeni stvari.⁴²

Stav suda⁴³ je: „...Kada je materijalni nedostatak neznatan i ne utiče na normalno funkcionisanje stvari, prodavac neće snositi odgovornost za nedostatke stvari.“ Iz obrazloženja: „Tuženi kao prenosilac odgovara tužiocu kao pribaviocu stvari zbog materijalnog nedostataka ukoliko je nedostatak stvari znatan, a neznatni nedostatak se ne uzima u obzir shodno članu 478, stav 3 ZOO. Znatan je onaj nedostatak koji onemogućava upotrebu stvari u određene svrhe ili je u velikoj meri otežava. Imajući u vidu navedeno, sud je odbio tužbeni zahtev tužioca da raskine kupoprdajni ugovor spornog automobila, budući da je iz nalaza i mišljenja veštaka, kao i iz navoda stranaka, utvrdio da prilikom hladnog starta motora spornog automobila dolazi do pojačanog vibriranja motora, čiji se rad stabilizuje nakon dodavanja gasa. Sud je utvrdio da je navedeni nedostatak neznatan, te se ne može smatrati da sporni automobil ima bilo kakav materijalni nedostatak u smislu čl. 478 ZOO. Ne smatra se kao znatan jer isti prestaje usled kratkog pritiska na papuču za gas i isto ne utiče na normalnu upotrebu i eksploataciju automobila. Tužilac je vozio i koristio automobil, kako je to i naveo. Ne radi se o kvaru, već o specifikumu.“⁴⁴

Stav suda je ipak diskutabilan, premda odluka suda treba da zavisi, ne samo o nalazu i mišljenju veštaka, već i o vrsti automobila o kojoj je reč, odnosno marki, ali i o drugim relevantnim činjenicama. Tužiocu da nije od važosti navedena vibracija, ne bi ni hteo da raskine ugovor. Iako se radi o neznatnom materijalnom nedostatku, koji upotrebom stvari nestaje, u konkretnom slučaju trebalo bi postaviti pitanje koliko često tužilac koristi stvar sa neznatnim nedostatkom, i vrlo bitno je o kojoj marki automobila je reč. Ukoliko kupac ne koristi često automobil i ne radi se o luksuznom automobilu, to bi bio ispravan stav suda. Ne bi bio ispravan stav suda da je kupac kupio automobil marke mercedes visoke klase, jer se radi o luksuznom automobilu i o luksuzu koji isti pruža, dakle, da se radi o brzom i udobnom automobilu, ne bi bile opravdane vibracije, niti bi mogla biti reč o specifikumu, ali ukoliko je reč o automobilu srednje klase, i još polovnom, to je i logično da se „podkrade“

⁴² Radovanov, A., op.cit. str. 153.

⁴³ Presuda Apelacionog suda u Nišu, Gž 1956/2011 od dana 20.10.2011. godine.

⁴⁴ Ibid.

neki skriveni nedostatak, te u toj situaciji je apsolutno opravdan stav suda. Takođe, treba imati u vidu i vrednost automobila, kao i godište. Dakle, pored činjenice da se radi o nedostatku koji se upotrebom stvari otklanja, ipak treba u konkretnom slučaju uzeti u obzir i druge okolnosti, kao i pored prethodno navedenih, to je npr. očuvanost, plaćena cena itd., a potom odlučiti da li je svrsishodno ostaviti na snazi ugovor ili ne, a vrlo bitno, u svakom slučaju je namera i volja kupca koja se ne sme zanemariti, jer je to vrlo bitno kada je u pitanju zaključenje ugovora.

Pored odgovornosti prodavca za materijalne nedostatke stvari, razlikujemo i odgovornost proizvođača za iste. Ovo pitanje je vrlo osetljivo. Ova odgovornost može se definisati kao odgovornost za štete prouzrokovane isporukom proizvoda sa nedostatkom koji je doveo do ugrožavanja života i zdravlja ljudi, oštećenja ili uništavanja imovine korisnika proizvoda, ili drugih lica koja nisu direktno korisnici proizvoda.⁴⁵ Proizvođač će odgovarati za svaki proizvod koji je stavio u promet, a nije siguran da li je isti bezbedan i to od krema za lice, automobila, aparata, boje i lakova koji mogu izazivati kancer itd.

Posredno, takvi proizvodi, mogu uticati i na druge ljude, ukoliko zbog nedostataka npr. na automobilu stradaju ljudi koji nisu ni zaključili ugovor o kupoprodaji automobila (usled određene saobraćajne nezgodi zbog otkazivanja npr. kočnica). Dakle, oni su oštećeni zbog neispravnosti automobila. Od stvari sa nedostatkom može pretiti opasnost štete po ljude i njihovu imovinu.⁴⁶ Reč je o vrlo kompleksnom problemu i odgovornost proizvođača za štetu od proizvoda sa nedostatkom pojavila se kao poseban pravni problem u okviru građanskopravne odgovornosti za prouzrokovnu štetu.

Zaključak

Tehničko tehnološki razvoj doprineo je civilizaciji i olakšao je današnju proizvodnju, međutim serijska proizvodnja dovela je i do šteta koje nastupaju po zdravlje ili pak život ljudi i to kako na neposredan, tako i na posredan način. Najblaži oblik štete koja može da nastupi čoveku jeste da mu imovina bude umanjena, a najveći je upravo prethodno navedeno, a to je da šteta koja

⁴⁵ Acin, I., (2016). Zbornik radova studenata doktorskih studija, Niš, Pravni fakultet Univerzitet u Nišu, str. 1.

⁴⁶ Radišić, J., (1972). Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari sa nedostatkom. Servis Saveza udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd, str. 79.

nastupi pojedincu kroz određe proizvode, odnosno stvari sa nedostacima bude štetna po njegovo zdravlje ili mu ugrozi život.

Institut odgovornost poslodavca za materijalne nedostatke stvari je upravo uvedena da bi se zaštitio kupac, ali i da bi se zaštitio prodavac i to je učinjeno tako što zakon precizno navodi kada postoji mana, koja su prava kupca i kada prodavac odgovara za materijalni nedostatak stvari. Načelno, prodavac odgovara bez obzira na savesnost ili nesavesnost. On odgovara za one materijalne nedostatke stvari koje se pojave posle prelaska rizika na kupca, ali sa akcentom na uslov da su posledice uzroka postojale pre predaje, o čemu je detaljnije bilo reći.

Interesantna je i odredba člana 486, stav 1 Zakona o obligacionim odnosima koja propisuje da ugovarači mogu ograničiti ili sasvim isključiti prodavčevu odgovornost za materijalne nedostatke stvari. U narednom stavu navedene odredbe zakona, isti propisuje da je odredba ugovora o ograničenju ili isključenju odgovornosti za nedostatke stvari ništava ako je nedostatak bio poznat prodavcu, a on o njemu nije obavestio kupca, kao i kad je prodavac nametnuo tu odredbu koristeći svoj poseban monopolski položaj. Odredba zakona je precizna, ali je više u interesu prodavca iz razloga što ukoliko prodavac i kupac zaključe ugovor, i unesu navedenu odredbu člana u ugovor, a kupac zaprimi stvar sa nedostatkom, na kupca pada teret dokazivanja⁴⁷ u pogledu nesavesnosti prodavca što je vrlo nezahvalno. U toj situaciji, kupac treba da dokaže da postoji nedostatak, znatan, budući da za neznatan ne odgovara poslodavac, i da dokaže da je prodavac znao za navedeni nedostatak i ipak je predložio ili pak pristao da se navedena odredba unese u zaključeni ugovor. Naizgled nesporna situacija može postati sporna ako je u pitanju nedostatak koji je se lako može opaziti i da je reč o nedostatku koji je prodavac morao da opazi, odnosno nije mu mogao ostati nepoznat, i prodavac može isto da tvrdi za kupca, odnosno da je kupac pristao da kupi stvar znajući za nevedeni nedostatak. Veći problem nastaje ukoliko je reč o skrivenom nedostatku. Kupac je tada u nezavidnoj situaciji budući da je reč o nedostatku koji je skriven, dakle, o nedostatku koje brižljivo lice sa prosečnim znanjem, strukom nije mogao opaziti uobičajenim pregledom, tako da u toj situaciji mora dokazati da je prodavac znao ili morao znati za skriveni nedostatak kako bi mogao koristiti zakonska prava.

⁴⁷ Prema članu 231, stav 2 Zakona o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13 - odluka US, 74/13 - odluka US, 55/14 i 87/18, stranka koja tvrdi da ima neko pravo, snosi teret dokazivanja činjenice koja je bitna za nastanak ili ostvarivanje prava, ako zakonom nije drugačije propisano.

Prema tome, zakonska odredba je jasna, ali bi trebalo da bude preciznija. U svakom slučaju, na osnovu navedenog se zaključuje da je reč o vrlo osetljivoj i kompleksnoj problematici, gde sudovima nije lako da donesu odluku. Ipak, isto ne treba shvatiti ni šturo, obzirom da se pred sudom izvode dokazi, veštači se, a sve radi utrđivanja činjenica i donošenja konačne, pravične, odluke suda.

Prastalo Tanja

Teaching Assistant, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, The University of Business Academy in Novi Sad

RESPONSIBILITY OF THE SELLER FOR MATERIAL (PHYSICAL) DEFECTS OF GOODS IN THE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA

A b s t r a c t

The responsibility of the seller for material shortcomings is a very interesting question for every individual, regardless of whether it is a layman or an expert. The importance is enormous since it is a question of life that everyone meets in everyday life and according to statistical data is one of the most frequently asked questions on the Internet. This is an institute that is characteristic of two-pronged bargaining agreements (eg a sales contract). The protection of interests of both the other party, ie the seller and the buyer, as holders and rights and obligations from the obligation relationship, is provided by the Law on Obligations, as well as the Law on Consumer Protection. More detailed and closer analysis of the protection of the interests of the contracting parties, with particular reference to the responsibility of the employer for material defects will be provided in this paper.

Keywords: *seller's responsibility for material defects, material shortcomings, sales contract, customer rights.*

Literatura

1. Antić, O., (2008). Obligaciono pravo. Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, JP „Službeni glasnik“
2. Acin, I., (2016). Zbornik radova studenata doktorskih studija, Niš, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu
3. Kapor, V., Anornijević, Z., (1961). Privredno pravo – poslovi robnog prometa. Beograd, Zavod za izdavanje, udžbenika Narodne Republike Srbije
4. Salma, J., (2007). Obligaciono pravo-šesto izdanje, Novi Sad, Univerzitet u Novom Sadu Pravni fakultet u Novom Sadu
5. Nikolić, Đ., (2012). Obligaciono pravo-treće ažurirano izdanje. „Projuris“
6. Loza, B., (1977). Obligaciono pravo II – posebni deo, NGTP „Dom štampe“, Zenica
7. Ognjanović, S., (2010). Obligaciono pravo – posebni deo, Novi Sad, Univerzitet Privredna akademija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
8. Opšte uzanse o prometu robe, *Službeni list FNRJ*, broj 15 od 7. aprila 1954, *Službeni list SFRJ*, broj 29 od 26. maja 1978 - dr. zakon
9. Popović, V., (1998). Pravni aspekti docnje kupca, Banja Luka, LDIJ
10. Pravo svojine, njeni oblici, sticanje, evidencija i zaštita tog prava (2018, Novembar, 18), Preuzeto sa: <https://www.pravniportal.com/pravo-svojine-njeni-oblici-sticanje-evidencija-zastita-tog-prava/>
11. Presuda Apelacionog suda u Nišu, Gž 1956/2011 od dana 20.10.2011. godine
12. Presuda Apelacionog suda u Nišu, Gž 3392/2017 od dana 13.07.2017. godine
13. Radovanov, A., (2009). Obligaciono pravo – opšti deo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
14. Radišić, J., (1972). Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari sa nedostatkom. Beograd, Servis Saveza udruženja pravnika Jugoslavije
15. Radišić, J., (2008). Obligaciono pravo – opšti deo, Beograd, Nomos
16. Radišić, J., (1972). Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari sa nedostatkom. Beograd, Servis Saveza udruženja pravnika Jugoslavije
17. Rešenja Apelacionog suda u Nišu, Gž 2617/2016 od dana 3.11.2016. godine
18. Svojina: pravna osnova tržišnih odnosa, (2018, Novembar, 18), Preuzeto sa: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/labmir/Labus%20Osnovi%20ekonomije%20GI-5%20Svojina.pdf>

19. Zakonom o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93 i *Sl. list SCG*, br. 1/03 - Ustavna povelja
20. Zakonom o zaštiti potrošača, *Sl. glasnik RS*, br. 62/14, 6/16 - dr. zakon i 44/18 - dr. zakon
21. Zakona o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13 - odluka US, 74/13 - odluka US, 55/14 i 87/18